

Zavetišče na Koradi

svoj vrhunec. Severno obzorje zastirajo Julijci, na vzhodu so prostrane planote predalpskega sveta, na jugu se nam oči za Goriškimi Brdi okopajo v Jadranskem morju, na zahodu pa se za silhueto Stare gore (Castelmonte) nad

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

ČO OJU - TURKIZNA BOGINJA

IZTOK TOMAZIN

Ta čas, ko je njen avtor na odpravi »Ski 8000«, na kateri namerava četverica slovenskih alpinistov in alpinističnih smučarjev smučati čisto z vrha tibetanskega osemtisočaka Šiše Pangme, bo pri Prešernovi družbi v Ljubljani izšla knjiga Iztoka Tomazina »Čo Oju - turkizna gora«, ki govori o slovenski odpravi v severno steno te gore in o Tibetu. Avtor je za Planinski vestnik pripravil zaključeno poglavje »Past«, v katerem opisuje svoj prvenstveni solo vzpon prek zgornje polovice te mogočne stene. Eno samo poglavje iz knjige seveda ne more dati popolne slike o celotnem delu, lahko pa zbudi radovednost, kaj skrivajo še druga poglavja in kako je avtor zaokrožil knjigo. To poglavje naj bo torej vabilo k branju knjige, ki bo izšla najverjetneje oktobra. (Op. ur.)

Najtežji se zdi začetek, ki je predvsem nenaden, grob prehod iz otopelosti velikega, s strahom in upanji nasičenega pričakovanja.

Čedadom odpira prostrana Furlanska nižina in - če imamo srečo z vremenom - za njo tudi pristreni vrhovi Dolomitov.

POT PO SOŠKI FRONTI

Na Koradi je poleg cerkvice sv. Genderce tudi planinsko zavetišče, ki ga ob sobotah in nedeljah oskrbuje novo ustanovljeno planinsko društvo Brda. Možno je tudi prenočevanje na skupnih ležiščih. Zavetišče je zgrajeno na ostankih vojaške kaverne iz prve svetovne vojne. Vedeti moramo, da nas je večina današnje poti vodila po območjih, kjer je divjala krvava soška fronta.

S Korade se relief in s tem tudi naša pot postopoma spuščata proti Goriškim Brdom. Na prevalu Vrhovlje med Brdi in dolino Soče se naša pot konča. Goriška Brda si raje oglejmo ob kaki drugi priložnosti, kajti po celodnevem potepanju nam za kaj takega zmanjkuje časa. Morda nas bodo privabile zrele češnje ali pa jesensko grozdje, da dobre kapljice vina sploh ne omenjam. Trenutno nas čaka samo še spust do Plav ob Soči, kjer nas čaka vlak (bolje pa je, da mi čakamo njega).

Celotna pot ves čas poteka po mirnih, neprometnih cestah in kolovozih ter nam dopušča prijetno vožnjo in uživanje ob nepozabnih razgledih z obrobja naše majhne, vendar slikovite deželice.

Vem, da bo kasneje še težje, a nobenih nenadnih pretresov ne bo več, razen če se ne bo utrgal plaz ali podrl serak ali če bom nenadoma odpovedal in omahnil. Mraz in višina me bosta načenjela počasi, izčrpanost me bo hromila postopoma.

Odhod je muka zapuščanja zaledenelega, pod splazenim snegom pokopanega šotorčka, ki je kljub vsej neudobnosti vendarle bil edino zavetje in vsaj iluzija počitka. Skozi zameteno odprtino se sopihajoč in stiskajoč zobe od napetosti in neugodja izvijam v skrajno odbijajoče okolje teme in mraza himalajske noči.

S seboj ne morem popeljati ničesar, kar mi največ pomeni. Vse to je iz nekega drugega sveta, razen hotenja, ki me je sem pripeljalo in se staplja z dejanjem. Obstaja sovražna ledena strmina nad in pod menoj, prisotna je praznina noči in izzvenevajoče rohnenje viharja. Spremljajo me izčrpanost, pomanjkanje kisika, tekočine in hrane, zmrzline...

Šibka točka je telo. Ostanki njegovih zmogljivosti so velika neznanka. Ni več niti sledu srh-

ljiivega veselja nad izzivom dejanja. Neopazno je izpuhtelo v zadnjih dveh dneh, ko sem živo-taril, iskal poslednjih moči in se boril za od-ločitev o nadaljevanju. Velikemu »zakaj?« namesto nešteti polresnic odgovarja samo še: »Moram!«

Iskanje privida ali resnične svobode me je pah-nilo v dejanje, katerega nuja prehodno izklju-čuje svobodo. Ob vseh obremenitvah in mojem bednem stanju bi bila zavest trenutne svobode predvsem skušnjava, kateri bi hitro podlegel in se umaknil. Postal bi spet jetnik omejenosti telesa, prazen bi ostal praznih rok.

BOS NA LEDU

Ostajam dejanje samo.

Ob dveh ponoči se končno spopadem s strmi-no. Mesec se še skriva in tema je kot v rogu. Migotajoči mozaik zvezd se slabotno iskri z jas-nega neba. Zateglo vprašanje razsajajočega viharja po grebenih je simfonija himalajske noči. Zračni vrtinci z grebena včasih najdejo pot tudi v zavetrje severne stene, zamajejo me in zasujejo s prhkim snegom.

Samota in mraz se zajedata v kosti. Čisto sam sem na gori. Najbližji ljudje so speči tovariši v baznem taboru in na »enki«, daleč spodaj, v drugem svetu.

V hudi strmini seraka moram prižgati svetilko. Zaradi debelih oblacil sem dokaj okoren. Po vseh štirih se priplazim v nekoliko položnejši teren, ugasnem svetilko in spet me zagrne tema. Mraz je na meji znosnega, toda dokler ga čutim v vsakem delu telesa, je dobro. Najhuje je z nogami. Imam občutek, kot bi bos stal na ledu. Plezanje je na tej višini zaradi pomanjka-nja kisika prepočasno, da bi se lahko s hitrejšim gibanjem vsaj malo ogrel.

Ko lunin krajec pokuka izza vzhodnega grebe-na, postane noč za spoznanje manj samotna in tuja. Odtlej se skupaj vzpenjava. Luna počasi drsi po jasnem nočnem nebu nad goro, jaz pa po strmih, s slabotno mesečino oblitih lediščih plezam proti vrhu. Ob meni kot čudne prikazni počasi polzijo sence serakov. Vsa strmina je z njimi posejana. Vsakega naslednjega si vza-mem za cilj. Desetine ciljev, desetine minut.

NOČNI BOJI S SPANCEM

Snežne razmere so mnogo slabše, kot sem upal. Največ preglastic mi povzroča zoprna skorja, ki se predira ob najmanj primernih tren-utkih. Dostikrat se vderem do kolen in več, zato je vsak korak bistveno napornejši, kot bi bil v trdem snegu ali ledu. Včasih se odkoljejo večmeterske klože, da le z največjo težavo ohranim ravnotežje. Takrat potrka strah pred plazom, a vsakič sproti ga prekrije utrujenost. Kako pogrešam tovariša, s katerim bi se izme-

njavala pri gaženju! Misli mi za hip odplavajo do Marka, ki v bazi najbrž že preboleva razočara-nje in zbira moči za nov poskus.

Nikakor ne morem doseči pravilnega ritma vz-penjanja in oddihovanja. Zastanem vsakič, ko se zdi, da ne zmorem več niti koraka navzgor in da se bom vsak hip zadušil. Z višino vse pogostejši postanki služijo predvsem nadiha-vanju. Učinkovit počitek pa je v steni nemogoč. V hudi strmini ne morem nikjer sestiti ali celo leči. Do roba stene bom moral držati na nogah. Med oddihi se le prislonim v ledeno strmino in skušam oprt na cepin izmenično razbremenjevati noge.

Višina stopnjuje borbo s spancem in izčrpa-nostjo. Dremež me vedno pogosteje prema-guje. Vsakič za hip obstanem, v nenadni mla-havosti omahnem, toda tik preden zdrsnem v globino, se zdrznem in prebudim. Strah, da bi zares zaspal in omahnil v prepad, je zadnje ure noči moje glavno orožje v neizprosni borbi za budnost, ki pomeni življenje.

Preveč sem utrujen in obenem zatopljen v ple-zanje, da bi se lahko čutil prividu, ki me v presledkih spremlja. Pogovarjam se z njim in moti me, ker mi bega misli. Obenem sem ga vesel, ker mi pomaga ohranjati budnost. Ves čas pa se jasno zavedam, da je privid, zato v ničemer ne moti moje presoje in odziva na zunanje okoliščine.

TRENTKI OBUPA

Obstanem ob svitu, ko peklenki mraz doseže vrhunec. Svetloba prežene mojega nočnega spremljevalca. Prostor počasi dobi obrise, nato globino in končno barve fantastičnega reliefa razoranih ledenikov, sten in grebenov, valovitih hribov in dolin. Globoko pod menoj, pod svodom neskaljenega neba, se kot na dlani raz-prostira Tibet.

Pogled na višinomer je bridko razočaranje. Ko-maj 7620 metrov visoko sem priplezal. Nasled-nji udarec je spoznanje, da mi je zmrazilna dragocena pijača v termos steklenici. Izsušen bom ostal brez tekočine najbrž vse do povratka v bazni tabor čez dan ali dva. Če bi bila stekle-nica moja, bi jo odvrigel, ker pa je Markova, bom proti vrhu nosil neuporaben kilogram ledu, ki je bil še pred nekaj urami vroč čaj. Z odporom zaužijem rebro čokolade, snamem rokavice in tvegam posnetek čudovitega sončnega vzho-da. Radijska postaja je nema. Najbrž je preveč mraz ali pa tovariši še spijo.

V svoji nepopisni samoti ne vem, da so me med tem z »enke« že opazili in da z daljnogledom napeto spremljajo moje napredovanje. Upajo, držijo pesti in po svoje doživljajo doslej najbolj napet dan naše odprave.

Desno se mi ponuja možnost plezanja na odrastek grebena, prek katerega bi se lahko

umaknil iz severne stene na nekoliko položnejšo zahodno stran gore, kjer poteka Tichyjeva smer. Po krajšem premisleku zavrnem skušnjavo in nadaljujem naravnost navzgor proti ozebniku, ki predstavlja eleganten, najbolj direkten in naraven prehod iz severne stene na vršno kopo. Odkar smo ga ugledali in raziskovali z daljnogledom, nam je uganka. Kako strm je? Ga na vrhu zapira previs ali opast? Kaj lahko bi bil vabljiva past.

Silovit napad kašlja me grobo zaustavi v kočljivi strmini pod ozebnikom. Še preden kašelj izzveni, pričnem bruhati. Prižet na strmino se davim, hlastam za zrakom in se stresam v bolečih krčih. Telo se upira in sporoča. Kdaj bo preveč? Ko mi nekoliko odleže, se odvlečem pod navpično skalno steno. Tam me neprijetno preseneti blodnjak zavajajočih razpok in ledenih odlomov. V zavest pa se pritajeno, zopmo ključavoče vriva občutek bežanja časa. Zelo počasi napredujem. Globok, skorjast sneg mi je izpil preveč moči in ukradel dosti časa.

Strmina spet narašča in pogled v globino je srhljiv. Stena pod menoj je kot orjaški tobogan z iztekom na ledeniku skoraj dva tisoč metrov nižje. Ena sama napaka ali trenutek slabosti...

Ves Tibet, vse planjave do daljnih meja severnega obzorja in vse okoliške gore že žarijo v jutranjem soncu, ko še vedno v globoki senci tik pod navpično vršno steno na sprednjih zobeh derez kot pajek na zidu prečim v levo, pod skrivnostni vršni ozebnik. Skozenj vodi izbrana in sedaj tudi že edino možna pot navzgor, proti vrhu. Pot, ki je lahko tudi past.

ODLOČILNI PREVISNI METRI

Nobena izkušnja, nobeno ostro oko in pomoč daljnogleda med opazovanjem iz doline ne zmorejo predstaviti podrobnosti in vseh značilnosti orjaške himalajske stene, še posebno njenih najvišjih predelov. Ko si enkrat »notri«, je marsikaj drugače. Razsežnosti navadno presegajo pričakovanja.

Tudi tokrat je tako. Ozebnik je širši in bolj strm, kot smo si predstavljali. Približno 8000 metrov visoko sem že priplezal, pa mu še ne vidim konca. Priplazi se slutnja, da je nad menoj, na samem robu stene, ključno mesto vzpona. Poključva skrb, da bo tam nekaj hudo narobe. Žarki dopoldanskega sonca me prvič pobožajo na višini 8100 metrov. Slepeča svetloba mi razodene podobo grozeče pasti. Ozebnik je vedno bolj strm, snežne razmere pa postajajo obupne. Ugrezam se že do pasu. Decimeter za decimetrom z rokami odkopavam, z nogami pa odrivam prhki sneg in se neznansko počasi pomikam navzgor. S tako počasnostjo ne bom nikoli dosegel vrha. Nov udarec je spoznanje, da prehod na rob stene zapirajo strme zasne-

žene plati. Nad njimi, prav na robu stene se reži previsna skalna pregrada in ob njej štrleča opast. Od skrajnih naporov preteklih ur nekoliko zamegleno zavest zaznamujeta trpko razočaranje in zloslutna bojazen, da je bil in bo ves moj trud zaman. Zakaj nisem pravočasno prečil desno in se iz stene umaknil v zahodno pobočje? Resda bi bila tako naša smer nekoliko manj zahtevna in njen potek manj eleganten, toda sedaj bi bil že na vrhu. Hotel sem vse, sedaj mi grozi nič.

Zasnežene plati me nekajkrat zavrnejo, zato poskusim desno in kopni, skoraj navpični stenici z zelo majhnimi oprimki. Zaradi težavnosti plezanja moram sneti rokavice in v bolečini prvega stika golih prstov s poledenelo skalo me za trenutek prešine vprašanje, kakšna je temperatura. Trideset ali štirideset pod ničlo? To in vsa druga vprašanja in upanja hitro izvenijo v silovitem naporu, izniči jih popolna zbranost. Obstajajo samo še zaledeneli, s snegom poprhani oprimki za blazinice premrlih prstov in skromne, drobne se razčlemba za prednje zobe zdrsavajočih derez.

Kako enostavno je pozabiti na vse drugo, če okoliščine presežejo možnosti sproščenega zavestnega izbiranja in se znajdeš v položaju s samo enim načinom reševanja! Morda nisem še nikoli v življenju plezal tako zbrano, zato jasno začutim usodni trenutek, ko dosežem mejo

Dvakrat sedem najvišjih

Neutrudni nemški gornik dr. Gerhard Schmatz (Everest jeseni leta 1979) je zdaj priplezal na najvišje vrhove vseh sedmih celin. Ob tem je opravil še dodaten vrhunski dosežek: kot prvi je to veliko serijo povezal še z neko drugo - z vzponi na najvišje vzpetine sedmih največjih otokov na zemeljski krogli. Celotno pustolovščino je 63-letni pravnik iz Neu-Ulma končal z vzponom na vrh Maromokotro (2876 m) v skupini Tsaratanana na Madagaskarju, ko si je pot skozi pragozdno goščavo krčil z mačeto.

J. N.

Trikrat na gori

Med 5. in 12. januarjem letos je ameriški gorski vodnik Alex Lowe v enem samem tednu trikrat priplezal na vrh Aconcagua (6960 m). Na začetku svojih podvigov je splezal še prvenstveno smer na nekoliko severnejšo goro Cerro Ameghino (6000 m), in sicer prek strmega 150 metrov visokega ledenega ozebnika.

J. N.

Osip na Šiši Pangmi

Šiša Pangma (8027 m) je najnižji od vseh 14 osemtisočakov in edini, ki je popolnoma v mejah Tibeta. Letošnjo pomlad se ga je lotilo več odprav, ena od njih pa je šlela celo kar 38 članov, od tega 28 Američanov. Uspehi sezone na tej gori pa so prav skromni: le štirim alpinistom je uspelo priplezati na vrh gore, pri tem pa so se morali zadovoljiti z nekoliko nižjim Centralnim vrhom (8008 m). Švicar André Georges, ki je bil 7. maja na osemtisočaku Čo Oju, pa je vzpon opravil komaj deset dni pozneje, 17. maja, in sicer solo.

J. N.

padca v majhnem previsu. Le kakih pet metrov me še loči od roba dvatisočmetske stene. Sam sem in nevarovan, kakih 8150 metrov visoko. Miren, kot bi šlo za nekoga drugega, se grozljivo neposredno zavedam, da samo še en gib navzgor, samo še trenutek oklevanja pomeni padec, konec.

PREPLEZANA SEVERNA STENA

Viseč na konicah drevenečih prstov in opirajoč se na zdrsavajoče zobe derez odplezam navzdol. Občutek popolne izčrpanosti me prevzame v trenutku prenehanja neznosne napetosti, ko dosežem snežno vesino in se lahko prislonim v strmino. Omahujem v hromeči slabosti in poskušam počivati. Zaman, vse zaman! Bom moral odnehati tako blizu vrha?

Z vso bitjo se oklenem zadnje možnosti in znova poskusim naravnost navzgor. Tokrat moram uspeti, sicer mi bo preostal edinole umik, pa še ta bo pod težo neuspeha in utrujenosti zelo negotov. Po centimetrih se v napeti igri ravnotežja goljufam kvišku. Borim se za skromno oporo v zasneženih plateg. Cepin in dereze presunljivo škrtajo v gladki skali. Tik pod robom stene me zaustavi opast. Pod menoj se grezi dva tisoč

metrov globok prepad, do rešilnega roba stene pa me ločita samo še dva metra, ki bosta najtežja v vsej smeri. S težavo ohranjam ravnost, obenem s cepinom počasi kopljem nabuhlo gmoto opasti. Ko postane sneg pretrd in roka preutrujena, za nekaj trenutkov obmirujem, potem pa se tesno prižmem ob opast, izvesim se nad globino, zavihitim cepin proti vrhu opasti in ko dobro zagradi, se zavihitim še sam. V trenutku največje zbranosti se s pomočjo proste roke in kolen prekobalim na drugo stran, iz mraka senčne severne stene v sonce zahodnega pobočja, iz srhljivega zatišja v vihar, iz groznje padca v upanje skorajšnjega vrha.

Omamljen od naporov in napetosti zadnjih trenutkov se zvrnem v položno vesino. Hlastajoč za zrakom obležim na tleh. Kopljem se v soncu, vame pa butajo sunki orkanskega zahodnika. Mračni prepad, ki se odpira tik za mojim hrbtom, se zdi le še grozljiv spomin. Preplezal sem severno steno Čo Oja!

»Končano je,« me boža šepetanje blaženih misli v presledkih med krčevitimi hlastljaji, ko se zdi, da mi bo raztrgalo pljuča. »Do vrha je le še hoja...«

KRMENSKA GRAPA IN GRAPA V MALNIH (LEZINARSKA GRAPA)

STRMA DIVJINA NAD TREBUŠO

MARJAN BRADEŠKO

Trebuša, ena od najlepših dolin, kar jih je pri nas, je z obeh strani obdana s strmimi, celo skalnatimi bregovi, ki so divje razdrapani in prerezani s številnimi grapami. Nad vsemi seveda kraljuje Gačnik, je pa še cel kup manjših, nekoliko lažjih, pa vendar zelo zanimivih.

V Trebušico se kot levi pritoki iztekajo vsaj tri pomembnejše grape. Tokrat sem se namenil pokukati v Krmensko grapo in grapo V malnih. Pri Krtovšah sem se spustil še nekaj korakov ob desnem bregu Trebušice in čez visečo brv prestopil na drugo stran, kjer je malo naprej iztek Krmenske grape. Naravnost po dnu struge sem se odpravil, saj so bregovi še strmejši. Prav na začetku stoji manjša elektrarna, ki je glavni razlog za to, da so vsi slapovi, ki sledijo, brez vode. Zajetje je namreč višje in voda po ceveh obide najožji del, nekakšna korita, v katerih bi bili sicer lepi slapovi.

Korita sem po bregovih nekako obšel, naprej pa grapa ni posebno zanimiva. Veliki balvani ležijo razmetani vsepovsod, pa staro, trhlo drevje in voda nekako ubira svojo pot med prvobitno naravo. Ko se pojavi travnik, smo že pod zgornjo cesto v Gorenjo Trebušo. Mimo Krmenka (prileten gospodar me je na pragu

hleva pozdravil z ‚Živjo‘) sem jo po njej ubral proti Ščuri in na desni že zaslišal šumenje, ki prihaja iz grape V malnih. Ko se cesta obrne navzdol, so pod nami v grapi tri hiše - vse še vzdrževane, čeprav ne vse s stalnimi prebivalci. Pri eni se je zjutraj še kadilo z žara. Nekoč so tu morali biti mlinci, saj sicer ne bi imela grapa takega imena.

ŽVEPLENI IZVIR

Pri zadnji hiši, če gremo od vrha navzdol, se začne divji spust vode. Tu se grapa dokončno pogrezne. Drug za drugim si sledijo štirje slapovi, ki padajo čez strehaste prelome, obložene z lehnjakom. Stebrički lehnjaka visijo kar v prazno, le voda se pomuzne obnje, ko pada v tolmine. Čar prvih treh slapov pa se kar nekako izgubi, ko se po ozki stezici, ki vodi levo nad tretjim slapom, in po strmem gozdnem pobočju spustimo dol, v vznožje četrtega. Ta je pravi mogočnež in lepoteč, še bolj pa njegova okolica. Dobrih dvajset metrov visok prelom je razlog, da voda omahne v vsej svoji lepoti. V sredini je zrasel trebušast lehnjakov steber, ki je slap razdelil v dva dela. Ko ga gledamo od spodaj, je močnejši desni curek. Na levi, bolj pod vrhom, je velika votlina in tudi pri dnu se